

Nr 130

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till förvaltningsbyggnad för vattenfallsstyrelsen; given Stockholms slott den 16 mars 1956.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådprotokollet över kommunikationsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Sven Andersson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås, att till inköp av mark för en tillämnad förvaltningsbyggnad för vattenfallsstyrelsen vid Räcksta i Stockholm skall anvisas 5 milj. kr. på tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1955/56. Därjämte äskas för budgetåret 1956/57 ett anslag av 2 milj. kr. till förberedelsearbeten för förvaltningsbyggnaden.

*Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 16 mars 1956.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anför chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Andersson.

I skrivelse den 8 november 1955 föreslog vattenfallsstyrelsen, att en ny förvaltningsbyggnad för styrelsen skulle uppföras i Räcksta inom Stockholms stad. För detta ändamål hemställde styrelsen att 7 milj. kr. måtte anvisas, varav 5 milj. kr. avsåg inköp av mark och borde uppföras på tilläggsstat för budgetåret 1955/56.

I ärendet inhämtades yttranden från byggnadsstyrelsen, bostadsstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen. Sistnämnda myndighet ansåg möjligheterna att förlägga förvaltningsbyggnaden till ort utanför Stor-Stockholm böra närmare undersökas, innan ärendet slutligt avgjordes.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande uppdrog jag den 21 december 1955 åt expeditionschefen i handelsdepartementet Yngve Söderlund att i samråd med vattenfallsstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen skyndsamt utreda frågan, huruvida vattenfallsstyrelsen lämpligen borde förläggas till annan ort än Stockholm. I avbidan på utredningsmannens förslag och de ställningstaganden, som detta kunde ge anledning till, uppfördes anslag för ifrågavarande förvaltningsbyggnad i årets statsverksproposition (bil. 27 p. 5) med allenast ett preliminärt beräknat belopp; för ändamålet upptogs 2 milj. kr.

Sedan utredningsmannen med skrivelse den 3 mars 1956 avlämnat sitt betänkande i ämnet, anhåller jag nu att få taga upp frågan om vattenfallsstyrelsens ämbetsbyggnad till behandling.

Vattenfallsstyrelsens framställning

I den inledningsvis nämnda skrivelsen anför vattenfallsstyrelsen, att dess personal i Stockholm successivt tillväxt i antal i samband med kraftverks-

rörelsens expansion och f. n. uppgår till ca 1 800 personer. Styrelsens centrala lokaler i kvarteret Björnen rymmer ca 1 050 personer och har sedan lång tid tillbaka varit otillräckliga. Sedan mitten av 1940-talet har styrelsen nödgats i allt större omfattning anskaffa kontorslokaler på andra håll. F. n. har styrelsen dylika lokaler på icke mindre än 28 ställen i vitt skilda stadsdelar, t. ex. Hammarby, Johanneshov, Kärrtorp, Blackeberg och Vällingby. Det är givet att denna splittring i hög grad komplicerar och tynger arbetet och minskar effektiviteten. Lokalhyrorna och erforderlig budsändning etc. medför dessutom avsevärda kostnader. Det är därför nödvändigt, att vattenfallsstyrelsen inom en snar framtid får möjlighet att åter samla personalen i Stockholm i en gemensam förvaltningsbyggnad. Trots ansträngningar att begränsa nyanställningarna och att decentralisera vissa delar av verksamheten till lokalförvaltningarna beräknas personalen i Stockholm komma att öka till uppemot 2 200 personer vid den tidpunkt omkring år 1959, då en ny förvaltningsbyggnad kan vara färdig för inflyttning.

Sedan tidigare planer på en ny förvaltningsbyggnad å Mariebergsområdet visat sig icke kunna realiserats, har förslag framkommit om att förlägga byggnaden till ett av Stockholms stad disponerat område i Räcksta invid den näst sista stationen på tunnelbanan till Vällingby. Området, som omfattar ca 85 900 kvadratmeter, ger gott utrymme för den byggnad, som erfordras, och erbjuder också tillräcklig plats för framtida utvidgning. För att gälla en förvaltningsbyggnad för ett centralt verk blir avståndet från huvudstadens centrum osedvanligt långt, men kommunikationerna kommer att vara förhållandevis goda på grund av belägenheten alldeles intill en tunnelbanestation.

Mellan styrelsen och representanter för Stockholms stad har — med förbehåll för Kungl. Maj:ts och stadsfullmäktiges godkännande — träffats ett köpeavtal, enligt vilket staden till vattenfallsstyrelsen försäljer sagda område för 5 000 000 kr. Denna summa motsvarar ett pris av 58 kr. per kvadratmeter tomtyta. Räknat på våningsytan vid full exploatering innebär priset ungefär 50 kr. per kvadratmeter. Dessa priser överensstämmer i stort sett med den taxa för tomträttsavgälder, som Stockholms stad tillämpar i ifrågavarande stadsdelar, och får enligt styrelsen anses godtagbara.

Styrelsen framhåller, att staden enligt avtalet skall på flera sätt medverka till att ett utnyttjande av området för vattenfallsstyrelsens räkning skall ställa sig förmånligt. Staden skall således medverka till eventuellt erforderliga stadsplaneändringar samt till anordnande av parkeringsplatser. Vidare skall staden medge viss förtursrätt för styrelsens personal till bostäder i nuvarande och blivande bostadsområden i grannskapet av den nya byggnaden. Värme för byggnaden skall erhållas från stadens blivande värmeverk i Hässelby.

För närmare kännedom om innehållet i köpeavtalet torde få hänvisas till handlingarna.

Styrelsen anför fortsättningsvis, att planeringen av byggnaden påbörjats. Någon detaljerad utformning jämte därpå baserade kostnadsberäkningar

har ännu icke medhunnits. Styrelsen kommer att härutinnan framlägga ett fullständigt förslag i samband med anslagsframställningen för budgetåret 1957/58.

I samband med inflyttningen i den nya förvaltningsbyggnaden kommer styrelsen att friställa de nuvarande lokalerna i kvarteret Björnen — med undantag för en mindre kontorsvåning, som behövs som replipunkt i stadens centrum — och de övriga hyrda lokalerna. Enbart byggnaderna i kvarteret Björnen torde inklusive tillhörande mark ha ett värde för staten av 20 à 25 milj. kr. Skall nuvarande uppsplittring bestå, torde vattenfallsstyrelsens årliga kostnader för kontorslokaler utanför kvarteret Björnen samt för transporter, budsändning m. m. komma upp till minst 1 500 000 kr. i det stadium, då verkets personal i Stockholm uppgår till 2 200 personer. Den avgörande vinsten med ett sammanförande av lokalerna i en byggnad är emellertid den betydande förenkling och effektivitetsökning för arbetet, som kommer att ernås och som icke kan direkt beräknas. Värdet av den torde vara väsentligt större än den nyssnämnda direkta kostnadsbesparingen.

Vid förhandlingarna med Stockholms stad har förutsatts snabbaste möjliga genomförande av markförvärvet, och en tidig tillträdesdag är ur styrelsens synpunkt förmånlig, varför helst för köpeskillingens erläggande bör disponeras ett anslag om 5 milj. kr. på tilläggsstat för budgetåret 1955/56.

Tiden till och med budgetåret 1956/57 torde åtgå för att närmare utforma byggnaden och utarbeta ritningar. Därjämte beräknas under nästa budgetår arbetet med att iordningställa markområdet kunna påbörjas. För angivna ändamål beräknas ett medelsbehov av 2 000 000 kr. Styrelsen hemställer slutligen, att kostnaderna för förvaltningsbyggnaden icke skall inräknas bland de ramreglerade investeringarna.

Remissyttrandena över vattenfallsstyrelsens framställning

Byggnadsstyrelsen, som utgår ifrån, att verkställda undersökningar inom vattenfallsstyrelsen visat, att förvaltningsbyggnaden alltjämt måste lokaliseras till Stor-Stockholm, har icke något att erinra mot en förläggning av byggnaden till Räcksta. Styrelsen finner den överenskomna köpeskillingen skäligen, medan det för projektering m. m. beräknade beloppet förefaller styrelsen högt.

Även *bostadsstyrelsen* vitsordar skäligheten av köpeskillingen.

Arbetsmarknadsstyrelsen har vid sitt ställningstagande haft uppmärksamheten riktad på de problem, som Stockholms snabba tillväxt medför. Tidigare har styrelsen i annat sammanhang framhållit, att en fortsatt kraftig expansion av näringslivet i Stor-Stockholm kan medföra så allvarliga samhällsproblem, att det kan bli nödvändigt vidtaga ytterligare åtgärder för att begränsa företagsetablering i detta område. Mot bakgrunden härav har styrelsen icke ansett sig på grundval av förebragt material kunna tillstyrka, att den nya förvaltningsbyggnaden förlägges till Stockholmsområ-

det. Innan slutlig ställning tages till frågan, bör enligt styrelsens mening möjligheterna att förlägga förvaltningsbyggnaden till ort utanför Stor-Stockholm närmare undersökas.

Betänkandet rörande vattenfallsstyrelsens förläggning

Vid fullgörandet av det inledningsvis nämnda uppdraget att utreda frågan, huruvida vattenfallsstyrelsen lämpligen bör förläggas till någon annan ort än Stockholm, har utredningsmannen haft överläggningar med vattenfallsstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen. Under utredningens gång har även företagsnämnden vid vattenfallsstyrelsen, samtliga personalorganisationer vid statens vattenfallsverk, riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap, Svenska elverksföreningen och Svenska vattenkraftföreningen fått framföra sina synpunkter.

Allmänna utgångspunkter

Utredningsmannen har till en början redogjort för vissa i tidigare sammanhang och under utredningsarbetet framförda allmänna synpunkter på frågan om ämbetsverks lokalisering ävensom en av arbetsmarknadsstyrelsen lämnad redogörelse för befolkningsutvecklingen i Stor-Stockholm. I dessa hänseenden torde få hänvisas till betänkandet.

Vidare har i betänkandet lämnats en orientering om vattenfallsverkets organisation, personal och arbetsuppgifter. Av vad i dessa avseenden anföres må här redovisas följande uppgifter rörande verkets personal.

De vid vattenfallsstyrelsen anställda uppgick den 1 oktober 1955 till omkring 2 120 personer, varav 1 610 män och 510 kvinnor. Av de anställda tjänstgjorde 1 870 personer i Stockholm och 250 å annan ort. Huvudparten av de i Stockholm tjänstgörande utgjordes av teknisk personal, nämligen 1 110 personer. Av dessa hade 890 teknisk examen. Bland den vid styrelsen tjänstgörande ingenjörspersonalen fanns 210 civilingenjörer, 290 läroverksingenjörer och 390 institutsingenjörer. Av civilingenjörerna var ungefär hälften elektrotekniker samt de övriga väg- och vattenbyggare, mekaniker eller husbyggare.

Antalet av de vid statens vattenfallsverk — utom vattenfallsstyrelsen — anställda utgjorde tillhopa 11 200, varav 3 250 tjänstemän och 7 950 arbetare. Av tjänstemännen var 210 verksamma i Stockholm (40 på stationsmontageavdelningen, 70 vid stamlinjebyggnaderna och 100 tillhörande Älvkarleby kraftverk).

Till ledning för bedömande av frågan om vattenfallsstyrelsens förläggning till annan ort än Stockholm redovisas fortsättningsvis de synpunkter, som under utredningsarbetet framförts från vattenfallsstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen m. fl. i fråga om förhållandena på förläggningsorten. I detta hänseende råder i stort sett enighet om, att vid en utflyttning måste såsom förläggningsort väljas en stad med omkring 50 000 invånare och att staden bör ligga inom 20 mils avstånd från Stockholm.

Förläggningens betydelse för personalrekryteringen

Vattenfallsstyrelsen påpekar bl. a., att styrelsen under senare år haft svåra rekryteringsproblem, särskilt i fråga om den högre tekniska personalen, främst civilingenjörerna. Medelanställningstiden för civilingenjörer, som avgått före pensionsåldern, var år 1945 9 à 10 år men är nu 3 år. Vattenfallsverket har f. n. en brist på omkring 65 civilingenjörer. En landsortsplacering av styrelsen skulle komma att försvåra kontakten med arbetsökande, vilket är betänkligt med hänsyn till föreliggande rekryteringssvårigheter. Styrelsen anser, att en utflyttning skulle medföra en personalavgång med minst 50 % och att särskilt den tekniska personalen skulle söka sig andra anställningar. Även den kvinnliga personalen skulle visa en stor avgångsprocent. Redan ett beslut om vattenfallsstyrelsens förflyttning skulle med största sannolikhet medföra massavgång och i praktiken nyanställningsstopp inom de känsligaste personalgrupperna, exempelvis biträdesgruppen. Styrelsen anser det kunna ifrågasättas, om det finns någon ort i Sverige, som skulle kunna ställa till styrelsens förfogande 200 à 300 tränade kvinnliga tjänstemän.

Arbetsmarknadsstyrelsen framhåller bl. a., att ett beslut om utflyttning av vattenfallsstyrelsen från Stockholm torde beträffande den tekniska personalen leda till en strävan i vissa fall att söka annan anställning i Stockholm. I detta sammanhang måste emellertid beaktas, att vattenfallsstyrelsen f. n. är i hög grad dominerande, då det gäller efterfrågan i Stockholm på ingenjörer med kraftteknisk utbildning. Elektrotekniskt utbildade ingenjörer torde därför ha relativt små möjligheter att erhålla annan lämplig anställning i Stockholm. Även hos vattenfallsstyrelsen anställda ingenjörer med väg- och vattenbyggnadsteknisk utbildning, vilka inte är inriktade på huvudsakligen hus- eller vägbyggnadsfrågor, kommer sannolikt att stöta på svårigheter, om de önskar övergå till annan tjänst i Stockholm. Maskintekniskt utbildade ingenjörer kan förutsättas ha relativt lätt att övergå till annan verksamhet utan att behöva flytta från Stockholm. Med hänsyn härtill synes man kunna våga utgå från att avgången bland personal med ingenjörutbildning icke skall komma att bli av alltför betydande storleksordning. Den brist på teknisk personal, som f. n. råder och som torde komma att bestå under ganska lång tid, kommer enligt arbetsmarknadsstyrelsen att medföra rekryteringssvårigheter vare sig vattenfallsstyrelsen är placerad i Stockholm eller på annan ort. Sannolikt skulle dock en utflyttning av styrelsen komma att under en övergångstid medföra ökade rekryteringssvårigheter. På längre sikt torde emellertid dessa svårigheter troligen ej komma att bestå.

Vad gäller den kvinnliga personalen förmodar arbetsmarknadsstyrelsen, att ett beslut om utflyttning skulle medföra stor avgång. Ganska stora möjligheter skulle dock föreligga att besätta uppkomna vakanser i fråga om lägre kvinnlig biträdespersonal. I den mån högre biträdestjänster blir vakanta, kan det däremot bli svårare att för sådana tjänster anskaffa lämpligt kvalificerade sökande. På längre sikt torde en placering av vattenfalls-

styrelsen utanför Stockholm komma att leda till att styrelsen får bättre möjligheter än f. n. att nyrekrytera biträdespersonal.

I likhet med vattenfallsstyrelsen finner *företagsnämnden, personalorganisationerna, Svenska vattenkraftföreningen* och *Svenska elverksföreningen* riskerna för en betydande personalavgång vara stora vid en utflyttning. Nackdelarna för personalen synes icke uppvägas av fördelarna.

Personalorganisationerna har berett vattenfallsstyrelsens personal i Stockholm tillfälle att skriftligen uttala sina synpunkter enligt ett utsänt frågeformulär, vilket statistiskt behandlats.

Utredningsmannen har funnit redovisningen av den sålunda verkställda opinionsundersökningen utvisa bl. a. följande rörande personalens inställning till en förläggning av vattenfallsstyrelsen till ort högst 20 mil från Stor-Stockholm.

Av de 1 487 tjänstemän, från vilka svar inkommit, har 590 (40 %) förklarat sig komma att behålla sin anställning och flytta med till ny förläggningsort, 757 (51 %) sagt sig ämna sluta samt 140 (9 %) lämnat svaret »vet inte».

Beträffande svarens fördelning efter utbildning framgår följande. Av 157 tillfrågade tjänstemän med civilingenjörsexamen har 62 (40 %) förklarat sig skola sluta, 68 (43 %) sagt sig vilja kvarstå och 27 (17 %) lämnat frågan öppen. Av 226 läroverksingenjörer har 91 (40 %) sagt sig vilja sluta, 119 (53 %) kvarstå och 16 (7 %) icke velat taga ställning. För institutingenjörerna — 336 till antalet — är motsvarande siffror 138 (41 %), 155 (46 %) och 43 (13 %). Av de till övriga tekniska tjänstemän hänförliga befattningshavarna, tillhoppa 223, har 108 (48 %) förklarat sig ämna sluta, 95 (43 %) kvarstå och 20 (9 %) icke uttalat sin mening. Vad angår kamerala tjänstemän — inalles 350 personer — har flertalet eller 217 (62 %) sagt sig skola sluta, 110 (32 %) förklarat sig ämna kvarstå samt 23 (6 %) svarat »vet inte». Av övriga tjänstemän — 186 personer — har icke mindre än 136 (73 %) uttalat sig för att sluta sin anställning, medan 39 (21 %) sagt sig ämna kvarstå och 11 (6 %) icke givit sin mening tillkänna.

Förläggningens betydelse för samarbetet med andra organ

Vattenfallsstyrelsen framhåller, att fullgörandet av verkets uppgifter i hög grad kräver personliga kontakter mellan ledande representanter för å ena sidan vattenfallsstyrelsen och dess olika byråer samt å andra sidan utomstående organ och företag, såsom statliga ämbetsverk och institutioner, leverantörer av anläggningsmateriel och driftförnödenheter, samkörande kraftföretag inklusive regleringsföreningar m. m. samt större kundföretag. En utflyttning av styrelsen till landsorten skulle försvåra dessa förbindelser. Det rör sig härvid icke i första hand om en ökning av resekostnaderna utan om större åtgång av arbetstid för resor, försening av ärendenas behandling till följd av att resor icke kan arrangeras lika snabbt som sammanträffanden mellan på samma ort befintliga organ samt osmidigare och ogynnsammare handläggning av arbetsuppgifterna, i den mån önskvärda person-

liga kontakter bortfaller, vilket allt innebär minskad effektivitet. Inhämtade överslagsuppgifter rörande dels det antal utomstående organ och företag, varmed vattenfallsstyrelsens olika byråer har kontakt, dels antalet åtföljande personliga sammanträffanden per år, har givit följande summasiffror till resultat.

	Antal	Antal personliga sammanträffanden per år	
Statliga organ med säte i Stockholm	240	4 300	} Stockholm 11 300
Andra organ och företag med ledningen placerad i Stockholm	970	7 000	
Statliga organ i landsorten	180	800	} Landsorten 4 100
Andra organ och företag i landsorten	630	3 300	

En undersökning, huruvida och i vad mån dessa kontakter skulle kunna ersättas med telesamtal, i det fall att styrelsen flyttar till en ort med helautomatisk teleförintbindelse med Stockholm, har givit till resultat, att detta beräknas bli möjligt endast i liten utsträckning, bl. a. därför att flertalet av de primäruppgifter, som ligger till grund för summasiffrorna, är baserade på en bortrensning av sådana kontakter, som kan ske per telefon.

Vattenfallsstyrelsen har på utredningsmannens begäran lämnat närmare redogörelser för styrelsens kontakter med utomstående organ. Av dessa beskrivningar har utredningsmannen ansett sig kunna utläsa följande.

I anläggningsfrågor, som rör kraftstationer, sker kontakter med Kungl. Maj:ts kansli och riksdagens utskott samt med ett antal andra myndigheter medelst personliga sammanträffanden. I ett stort antal fall äger därvid genomgång rum av kartor, planer, statistiska sammanställningar och annat utredningsmaterial. Sådant material genomgås även vid personliga sammanträffanden med representanter för privata kraftverk, industriföretag, näringsorganisationer, naturvårdsorganisationer samt entreprenörer och leverantörer. Inalles har angivits ett 30-tal exempel på kontakter av nu nämnd art. Dessutom sker personliga sammanträffanden i mindre utsträckning med representanter för andra myndigheter, varjämte kontakter förekommer genom skriftväxling och telefonsamtal. Vid anläggningsarbeten, som avser större transformatorstationer, förekommer en kontaktverksamhet av i stort sett samma art och omfattning som den nyss angivna.

Vattenfallsstyrelsen har vidare framhållit bl. a., att en betydande del av den tekniska utvecklingen försiggår förmedelst samarbetsorgan, forsknings- och standardiseringskommittéer etc., i vilka olika intressenter och företag är representerade. För styrelsen är det av stor betydelse att vara representerad i sådana sammanhang, då därmed möjligheten att påverka utvecklingen i en för styrelsen önskvärd riktning och utsikterna för ett fördelaktigt utnyttjande av vunna resultat ökas. Vid en landsortsplacering skulle med säkerhet styrelsens möjligheter härtill minska.

Styrelsen anser icke, att erforderliga kontakter skulle kunna upprätthållas genom att ett avdelningskontor inrättas i Stockholm. Detta skulle av praktiska skäl icke kunna bli representativt nog för att uppehålla styrelsens

kontakter i huvudstaden, eftersom det ej skulle kunna utrustas med erforderlig sakkunskap och befogenheter. Kontakterna är nämligen så många och skiftande och frågorna så besvärliga, att nödig sakkunskap måste hämtas från de olika byråerna. Däremot räknar styrelsen redan vid Räcksta-projektet med att en replipunkt behövs centralt i Stockholm, bestående av en kontorsvåning för konferenser, överläggningar o. d.

Arbetsmarknadsstyrelsen anför i detta sammanhang bl. a., att styrelsen givetvis är medveten om att kontaktfrågorna är av den största betydelse vid ett ställningstagande till frågan om lokalisering till annan ort än Stockholm. Såsom arbetsmarknadsstyrelsen anfört i andra sammanhang synes åtskilliga av de svårigheter vattenfallsstyrelsen anfört mot en förflyttning vara av övergångskaraktär. Det är möjligt, att detta icke gäller kontaktsvårigheterna, men den frågan kräver ett noggrannare studium och mera detaljerade uppgifter. Vid bedömning av nu förevarande spörsmål bör man icke bortse från att det är sannolikt, att den fortsatta tekniska utvecklingen av televäsendet och andra kommunikationsmedel inom en icke alltför avlägsen framtid kommer att nedbringa vissa av de svårigheter, som nu förefinnes.

Svenska vattenkraftföreningen och *Svenska elverksföreningen* anför, att den enskilda och kommunala kraftindustrien, som i många olika hänseenden — tekniskt och kommersiellt — har nära samarbete med vattenfallsstyrelsen, efter en förflyttning icke kommer att få samma möjligheter som nu att låta sina tjänstemän kombinera de besök, som av andra skäl göres i Stockholm, med affärsbesök vid vattenfallsstyrelsen. Denna nödvändiga kontakt med styrelsen måste sålunda, om en förflyttning av vattenfallsstyrelsen sker, föranleda extra resor och extra tidsåtgång av stora mått.

Förlägningsortens betydelse för verksamheten

Vattenfallsstyrelsen anför bl. a. följande. Fullgörandet av vattenfallsverkets arbetsuppgifter är f. n. och säkerligen för långa tider framåt så vanskligt och liggande på gränsen för det genomförbara, att i stället för extra störningar alla sådana underlättande åtgärder, som är möjliga, är motiverade. Det måste räknas som oundvikligt, att en sådan störning som en utflyttning skulle nedsätta de reella prestationerna. Konsekvenserna härav blir antingen sämre läge för verkets kunder eller nödtvungen begränsning av verksamheten, vilket medför försämrade kraftservice i landet. Begränsningen av verksamheten kan dock i bästa fall kompenseras medelst ökad aktivitet inom den enskilda sektorn av kraftförsörjningen.

Vattenfallsstyrelsen har vidare berört de direkta ekonomiska verkningarna av en förflyttning. Själva förvaltningsbyggnaden och tomten till denna skulle möjligen bli något billigare än i Stockholm. Teoretiskt skulle lönekotot kunna minska, om utflyttningen skedde till ort i lägre dyrortsgrupp. Genom den ekonomiska compensation, som säkerligen måste lämnas personalen, skulle besparingen bli illusorisk och i stället en kostnadsökning

uppstå. Ökat personalbehov på grund av lägre effektivitet, större resekostnader m. m. skulle också medföra kostnadsökningar. Den utrustning för överföring av mätvärden, kopplingsupplysningar m. m., som till en kostnad av flera miljoner kronor anskaffats för förbindelser mellan kraftanläggningarna och styrelsens kontrollrum i Stockholm, från vilket driften av det samkörande riksnätet dirigeras, kommer att bli till stor del utan användning, ifall kontrollrummet flyttas till annan plats, medan ytterligare kostnader kommer att få nedläggas på motsvarande utrustning av det nya kontrollrummet.

Vattenfallsstyrelsens farhågor för konsekvenserna av en utflyttning delas av *företagsnämnden* och *personalorganisationerna* liksom av *Svenska vattenkraftföreningen* och *Svenska elverksföreningen*.

Arbetsmarknadsstyrelsen framhåller bl. a., att någon beräkning av de merkostnader, som en utflyttning skulle medföra, icke föreligger. En sådan är nära nog omöjlig att göra. Man bör emellertid strängt skilja mellan kostnadsökningar av övergångskaraktär och mera permanenta kostnadsstegringar. Arbetsmarknadsstyrelsen utgår ifrån, att de kostnader och försämringar, som kan uppstå för personalen, skall bäras av staten och icke av den enskilde befattningshavaren; detta medför en del kostnader av övergångsnatur men leder icke till att löneläget på sikt blir högre på den nya förläggningssorten än i Stockholm. På längre sikt bör man väl i stället kunna räkna med att lönekostnaderna snarast blir lägre vid förläggning på annan ort än Stockholm. Därtill kommer att omsättningen av arbetskraft sannolikt blir mindre, vilket höjer effektiviteten och minskar utbildningskostnaderna.

Från *riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap* har framhållits, att en förläggning till en mindre utsatt plats än någon av de tre största städerna kan medföra vissa fördelar ur beredskapssynpunkt, men att dessa knappast är så otvetydiga eller betydande, att de bör tillmätas någon mera avgörande betydelse vid bedömningen av förläggningsfrågan. En förläggning till de inre delarna av Stockholm bör dock om möjligt undvikas.

Utflyttning i etapper

Från *arbetsmarknadsstyrelsen* har framhållits, att med hänsyn främst till den byggnadsverksamhet, som en förflyttning av vattenfallsstyrelsen förutsätter på den nya förläggningssorten, en utflyttning icke torde kunna ske på en gång utan måste beräknas få genomföras i etapper under en tidrymd av tre till fem år.

Vattenfallsstyrelsen anför i anledning härav, att dess funktioner f. n. och säkerligen för flera år framåt huvudsakligen är betingade av verkets anläggningsverksamhet. Detta yttrar sig däri, att övervägande delen av styrelsens personal på ett eller annat sätt är sysselsatt med arbetsuppgifter, som sammanhänger med nämnda verksamhet. Mest personal har också de båda byggnadsbyråerna — alltså vattenbyggnadstekniska och elektrobyggnads-

byrån. Dessa båda byråer torde icke kunna vara skilda från varandra under särdeles lång tid utan sådant avbräck för anläggningsverksamheten, som icke kan accepteras. Dessa byråer måste därför förutsättas flytta med huvudsakligen hela sin personal inom högst två närliggande kalenderår. Utflyttningen av dessa byråer drar med nödvändighet med sig utflyttning av en del andra mindre byråer under samma period, exempelvis kanslibyrån, juridiska byrån och vissa delar av driftbyrån och rationaliseringsavdelningen. Då på grund av anläggningsverksamhetens betydelse generaldirektören och överdirektören torde böra flytta med byggnadsbyråerna, följer därav att bl. a. de avdelningar inom driftbyrån, som sysslar med kraftproduktionsfrågor, och de avdelningar inom kommersiella byrån, som har hand om kraftförsäljningsfrågor, skall komma med samtidigt. En etappvis skeende utflyttning skulle kunna genomföras under en fyraårig flyttningssperiod. Det visar sig dock, att en fullt lika fördelning på de olika åren är omöjlig. Resultatet härav blir, att överflyttningen skulle omfatta 300 à 400 tjänstemän under det första året, 600 à 700 under det andra året, 500 à 600 under det tredje året och 300 à 400 under det fjärde året.

Vid en utflyttning i etapper befarar vattenfallsstyrelsen, att tidpunkten för flyttningen blir uppskjuten från 1959 à 1960 till långt in på 1960-talet. Under tiden blir styrelsen nödsakad att fortsätta att arbeta med nuvarande besvärliga splittring i Stockholm och även att skaffa ytterligare provisoriska lokaler med hänsyn till den fortgående personalökningen.

Den omständighet, som enligt styrelsen allra mest gör en utsträckning av flyttningen på flera år oacceptabel, är emellertid den effektivitetsminskning, som kommer att uppstå under flyttningssperioden till följd av att på olika arbetsuppgifter samarbetande avdelningar under långa tider blir placerade på skilda orter. Härom anför styrelsen i huvudsak följande.

Vattenfallsstyrelsen har under de senaste åren varit tvungen att utnyttja skilda lokaler i Stockholm och har därigenom erfarenheter av hur arbetsresultat går ner vid en placering för sig av organ, som behöver samarbeta med andra. En följd är åtskilligt dubbelarbete, därför att dels samordningen mellan arbetena på olika håll försvåras, dels de erforderliga kontakterna med beslutande instanser försämras. Vid en temporär placering av ett av elektrobyggnadsbyråns konstruktionskontor i särskilda lokaler inträdde trots oförändrad personalstyrka 30 % minskning i fråga om antalet färdigställda ritningar.

Vidare är att beakta, att ett hjälpligt upprätthållande av förbindelserna under flyttningstiden skulle komma att för åtskilliga tjänstemän medföra ett omfattande resande mellan den nya förläggningssorten och Stockholm. Detta kan icke undgå att minska arbetseffektiviteten, helst som det inträffar samtidigt med den omläggning av kontakterna med utomstående organ och företag, som landsortsförläggningen i och för sig framtvingar. Likaså skulle det komma att vara högst besvärande, att verkschefen och åtskilliga chefer för byråer och avdelningar under flyttningssperioden torde nödgas i särskilt stor omfattning alternera mellan den nya förläggningssorten och Stockholm med åtföljande minskad tillgänglighet för brådskande ärenden o. d.

Även om personalen stannar i tjänst så gott som helt trots flyttningen,

blir det ofrånkomligen en effektivitetsminskning, vars ogynnsamma verkningar växer minst i proportion till flyttningsperiodens längd. En exakt kalkylering är icke möjlig, men uppskattningsvis skulle den komma att snarare överstiga än understiga 20 % i genomsnitt. Egentligen skulle motåtgärden vara att utöka personalen. Den erforderliga personalutökningen jämfört tillkommande resekostnader m. m. torde väl då medföra en merutgift av ca 5 milj. kr. per år.

Tanken på en dylik mer eller mindre temporär personalutökning är dock blott teoretisk. I realiteten skulle den icke komma att vara möjlig, utan effektivitetsminskningen skulle komma att gå ut över verkets reella prestationer, närmast då anläggningsutbyggandet. Någon nämnvärd möjlighet att som ersättning anlita entreprenörer för konstruktions- och byggnadsarbeten kan icke påräknas, ty även för konsulterande firmor och entreprenadföretag kommer de personella resurserna att vara begränsade vid de här förutsatta förhållandena, att styrelsen skulle kunna i allt väsentligt behålla sin personal trots utflyttningen. Det förhåller sig också så, att ett utförande av arbetena genom entreprenörer ökar det sammanlagda behovet av sådan teknisk personal, beträffande vilken tillgången är otillräcklig redan nu, i det att de kompetenta kontrollanter, som beställaren måste ha, tillkommer utöver vad själva utförandet kräver.

Måste åter den nedsatta prestationsförmågan få konsekvenser för verkets möjlighet att klara sin andel av landets kraftförsörjning, framstår redan nödvändigheten att fördela själva flyttningen på flera år som ett absolut hinder för landsortsplaceringen i och för sig. Det räcker därvid med att risk för dylika följder föreligger och det är av mindre betydelse att ange verkningarna i kostnadsbelopp, då sådana icke kan bli fullt representativa för realiteterna. Storleksordningen framgår av att 20 % nedsättning av den för de närmaste åren avsedda utbyggnaden av vattenkraft, motsvarande årliga tillskott om 850 milj. kWh per år i produktionsförmåga under normalt vattenår, skulle ge en eftersläpning av ungefär 700 milj. kWh per år vid slutet av en fyraårig flyttningstid, varefter åtskilliga år med endast successivt förbättrat bristläge skulle krävas, innan det förlorade kan tas igen. Om en sådan eftersläpning vid flyttningstidens slut sammanfaller med svår vattenbrist, kan under det året kostnaden för ersättande ångkraft bli 30 à 50 milj. kr., såvida dylik kraft över huvudet taget står till buds, så att icke i stället ransonering erfordras med ur samhällelig synpunkt förmodligen större förlust.

Arbetsmarknadsstyrelsen anför i denna del, att om beslut rörande lokaliseringssort fattas under våren 1956, förvaltningsbyggnaden i dess helhet bör med en försiktig beräkning vara färdig och bostäder för hela personalen finnas tillgängliga 1961—1962. — Det är icke en nödvändig förutsättning, att överflyttningen sker med samma antal personer varje år. Den teoretiska utflyttningsplan vattenfallsstyrelsen presenterat liksom även utflyttningsperiodens längd — 4 år — är acceptabel.

Arbetsmarknadsstyrelsen understryker, att övergångstidens svårigheter kan mildras genom ökat anlåtande av entreprenörer. I praktiken skulle ett sådant förfarande kunna få samma effekt som en förlängd utflyttningsperiod. Allteftersom arbetsstyrkan på den nya orten utbygges, återföres arbetena till vattenfallsstyrelsen, och slutresultatet blir det ur allmän lokaliseringssynpunkt önskat.

Myndigheternas ställningstaganden

Vattenfallsstyrelsen avstyrker bestämt, att styrelsen förlägges till annan ort än Stockholm. En utflyttning av styrelsen skulle nämligen medföra så allvarliga konsekvenser för styrelsens verksamhet, att nära nog ett katastrofläge skulle uppstå med därav följande betydande skadeverkningar för landets kraftförsörjning. — I vattenfallsstyrelsens ställningstagande instämmer de personalorganisationer och enskilda organisationer, som hörts av utredningsmannen.

Arbetsmarknadsstyrelsen finner från lokaliseringpolitiska synpunkter starka skäl tala för en förläggning av vattenfallsstyrelsen till annan ort än Stockholm och vill livligt tillstyrka en sådan och följaktligen avstyrka den av vattenfallsstyrelsen föreslagna förläggningen till Räcksta. De svårigheter, som angivits såsom skäl mot en förflyttning från Stockholmsområdet, synes till väsentlig del vara av övergångskaraktär och icke av sådan storleksordning, att de omöjliggör en förläggning av vattenfallsstyrelsen till annan ort.

Utredningsmannens synpunkter och ställningstagande

En bedömning av frågan om vattenfallsstyrelsen lämpligen bör förläggas till ort utanför Stockholm bör enligt utredningsmannen ske under hänsynstagande till den allmänna lokaliseringpolitiken och till andra på frågan inverkan omständigheter, främst de verkningar en förflyttning kan antagas få för fullgörandet av de arbetsuppgifter, som åvilar styrelsen.

Vattenfallsstyrelsen har i sin egenskap av styrelse för statens vattenfallsverk att leda verksamheten vid olika lokala förvaltningar, mestadels belägna i landets mellersta och norra delar. I likhet med vattenfallsstyrelsen är två centrala avdelningar inom vattenfallsverket, nämligen stationsmontageavdelningen och stamlinjebyggnaderna, förlagda till Stockholm. Med hänsyn till den arbetsgemenskap, som finns mellan styrelsen och de båda nämnda avdelningarna, bör vid en utflyttning av vattenfallsstyrelsen från Stockholm även dessa avdelningar förflyttas och förläggas på samma ort som styrelsen.

En förläggning av vattenfallsstyrelsen och nämnda båda avdelningar till någon annan ort än Stockholm berör direkt omkring 2 000 befattningshavare. Det kan beräknas, att flertalet av befattningshavarna eller omkring 1 300 är gifta. Även om en del av personalen vid en utflyttning kan förutsättas komma att lämna sin anställning hos styrelsen och stanna kvar i Stockholm, är det enligt utredningsmannen uppenbart, att en utflyttning måste anses medföra gynnsamma verkningar, därest frågan bedömes ur sociala lokaliseringpolitiska synpunkter. Särskilt gäller detta, om en samhällelig lokaliseringpolitik anses böra inriktas på att hejda en ytterligare tillväxt av Stockholm.

Vid en bedömning av lämpligheten av en utflyttning ur andra synpunkter än de lokaliseringpolitiska synes till en början böra beaktas, vilka allmänna förutsättningar, som bör vara uppfyllda i fråga om den förlägg-

ningsort, som skall väljas. Härom anför utredningsmannen i huvudsak följande.

En utflyttning av den storleksordning och den art, det här är fråga om, torde förutsätta, att byggnadsproduktionen på förläggningssorten kan ökas med omkring 350 lägenheter årligen. För enbart tjänstemännens räkning kommer att erfordras uppskattningsvis 1 300 nya lägenheter. Vidare erfordras ett väl utbyggt skolväsende, innefattande såväl allmänt som tekniskt läroverk, samt lasarett, kulturella institutioner av skilda slag, goda hotell samt specialaffärer av olika slag. Rekrytering av kontorspersonal bör kunna ske från förläggningssorten eller dess närmaste omgivning. Med hänsyn till dessa förhållanden bör såsom förläggningssort väljas en stad med ett invånarantal av omkring 50 000.

För att kunna fullgöra sin uppgift att leda verksamheten vid statens vattenfallsverk är vattenfallsstyrelsen beroende av att förläggningssorten har goda kommunikationer både med Stockholm och med andra delar av landet. Med hänsyn till vikten av att samarbetet med i Stockholm verksamma organ icke onödigtvis försvåras, torde förläggningssorten icke böra ligga alltför långt från huvudstaden utan inom ett område, som begränsas av en cirkel med omkring 20 mils radie. Förläggningssorten bör även ha helautomatiska teleföbindelser.

En närmare undersökning torde ge vid handen, att det finnes städer i mellersta Sverige, som kan tillgodose de krav, som sålunda bör ställas på en förläggningssort för vattenfallsstyrelsen.

Utredningsmannen anser det uppenbart, att en byggnadsverksamhet av angiven omfattning icke utan alldeles extraordinära åtgärder kan genomföras inom sådan tid, att en utflyttning av vattenfallsstyrelsen kan ske på en gång. Bl. a. med hänsyn härtill måste förutsättas, att en utflyttning måste göras successivt under ett flertal år. Från nu angivna utgångspunkt synes utflyttningstiden böra beräknas till omkring 4 år.

När det gäller att bedöma, vilka följder en utflyttning kan antagas medföra för den av styrelsen bedrivna verksamheten, pekar utredningsmannen främst på två faktorer, nämligen förläggningssortens betydelse för personalrekryteringen och dess betydelse för styrelsens samarbete med andra statliga organ samt med organisationer och enskilda. Med hänsyn till att förflyttningen måste ske i etapper blir även samarbetet mellan verksledningen och styrelsens olika avdelningar och byråer samt mellan dessa inbördes av betydelse. Vid en bedömning av nu förevarande frågor synes jämväl böra beaktas, att vattenfallsstyrelsens arbetsuppgifter väsentligen är av teknisk och kommersiell art. Följderna av en förläggning av vattenfallsstyrelsen till ort utanför Stockholm torde böra bedömas både i vad de hänför sig till den fleråriga utflyttningstiden och till tiden därefter.

Beträffande först förläggningssortens betydelse för personalrekryteringen anser utredningsmannen det klart framgå, att vissa av de nu hos vattenfallsstyrelsen anställda befattningshavarna kommer att lämna sin anställning, därest styrelsen förflyttas från Stockholm. Att på grundval av det föreliggande utredningsmaterialet med någon större grad av tillförlitlighet bedöma storleken av denna personalavgång är synnerligen vanskligt. Den-

na synes nämligen vara avhängig av flera faktorer, som nu icke är kända, såsom exempelvis valet av förläggningsort, läget på arbetsmarknaden, då det blir känt att en utflyttning kommer att ske, och storleken av de ersättningar, vilka kan komma att utgå till personal, som flyttar till den nya förläggningsorten. Det kan emellertid antagas, att ett beslut om utflyttning av vattenfallsstyrelsen kommer att medföra, att befattningshavare tillhörande samtliga kategorier av de inom vattenfallsstyrelsen tjänstgörande i ganska betydande omfattning kommer att lämna sin anställning. Det synes vidare kunna förutses, att avgången kommer att bli särskilt stor i fråga om kvinnlig kontorspersonal. Möjligheterna att under utflyttningstiden ersätta den personal som avgår med nyanställd personal måste bedömas såsom mycket begränsade. Det torde nämligen — i varje fall i ett arbetsmarknadsläge som det nuvarande — möta svårigheter att i Stockholm rekrytera tekniker och kontorspersonal för en tjänstgöring, som inom en nära framtid kommer att förläggas till annan ort. Och en rekrytering på den nya förläggningsorten för tjänstgöring i Stockholm synes icke kunna ske i någon mera betydande omfattning under utflyttningstiden. Under utredningen har från vattenfallsstyrelsen och personalsammanslutningarna framhållits, att styrelsen f. n. lider brist på personal. Det torde icke råda något tvivel om att svårigheterna att rekrytera personal kommer att väsentligen öka under tiden för en förflyttning.

Det framstår likaledes såsom vanskligt att nu söka bedöma möjligheterna för vattenfallsstyrelsen att rekrytera personal, sedan en utflyttning till ny förläggningsort genomförts.

Bedömes dessa möjligheter på utredningsmaterialet och under antagande, att nu gällande avlöningssystem bibehålles, synes möjligheterna att rekrytera personal med teknisk utbildning, särskilt högre sådan, och mera kvalificerad biträdespersonal i ett arbetsmarknadsläge sådant som det nuvarande komma att vara mindre än om styrelsen kvarblivit i Stockholm. Däremot kan antagas, att möjligheterna att rekrytera kvinnlig biträdespersonal för mindre kvalificerade arbetsuppgifter kan komma att öka, förutsatt att särskilda anordningar för utbildning av sådan personal vidtages på förläggningsorten. En utflyttning av vattenfallsstyrelsen skulle troligen medföra en minskad rörlighet i anställningsförhållandena, särskilt i fråga om den kvinnliga biträdespersonalen. Nu angiven bedömning leder således till att en förläggning av vattenfallsstyrelsen till annan ort än Stockholm kan, sedan utflyttningen slutförts, väntas medföra såväl för- som nackdelar vid rekrytering av personal. Därvid synes nackdelarna överväga, eftersom de hänför sig till mera kvalificerad personal.

En i angivna hänseenden försvårad personalrekrytering måste uppenbarligen i hög grad ogynnsamt påverka vattenfallsstyrelsens möjligheter att fullgöra sina arbetsuppgifter, anför utredningsmannen.

Vad angår förläggningens betydelse för vattenfallsstyrelsens samarbete med myndigheter, organisationer och enskilda framhåller utrednings-

mannen, att ett sådant samarbete f. n. förekommer i betydande utsträckning med organ, som är förlagda till Stockholm. Det får anses ådagalagt, att nämnda samarbete är av stor betydelse för den av styrelsen bedrivna verksamheten. Samarbetet, som till mycket väsentlig del avser tekniska frågor, fordrar för att rätt bedrivs personliga sammanträffanden i stor omfattning, bl. a. till följd av att ritningar och annat skriftligt material måste vara tillgängligt vid överläggningarna. Det synes vid sådant förhållande berättigat utgå från att en förläggning av vattenfallsstyrelsen till annan ort än Stockholm kommer att försvåra möjligheterna att upprätthålla det erforderliga samarbetet med organ, som är förlagda till huvudstaden. Det kommer sålunda att fordras resor i icke obetydlig omfattning, vilket bl. a. medför tidsspillan och risk för försening vid ärendenas behandling. I vilken utsträckning dessa nackdelar kan uppvägas av att samarbetet med organ på platser utanför Stockholm underlättas, synes icke kunna bedömas utan närmare undersökning, bl. a. med utgångspunkt från vilken förläggningsort, som väljes. Då samarbetet med organ i huvudstaden torde vara mer omfattande än det med de på andra orter förlagda, kan emellertid antagas, att de fördelar, som kan vinnas, icke uppväger nackdelarna.

En betydande del av den tekniska utvecklingen försiggår inom samsarbetsorgan samt forsknings- och standardiseringskommittéer, i vilka tjänstemän hos styrelsen är representerade. Vattenfallsstyrelsen har gjort gällande, att en förläggning av styrelsen till ort utanför Stockholm skulle medföra, att dylik representation minskade i omfattning. Denna verkan av en förflyttning synes utredningsmannen icke kunna fränkännas beaktande vid bedömningen av frågan.

Vad vid utredningen förekommit har givit utredningsmannen stöd för uppfattningen, att den försämring av möjligheterna till samarbete, som skulle följa med en förläggning av vattenfallsstyrelsen till ort utanför Stockholm, skulle menligt påverka den av styrelsen bedrivna verksamheten.

Förutom nyss behandlade verkningar för samarbetet med andra organ, vilka i allt väsentligt torde göra sig gällande även sedan förflyttningen genomförts, kommer en successiv utflyttning att påverka det samarbete, som förekommer mellan verksledningen vid vattenfallsstyrelsen och dess olika avdelningar och byråer samt mellan dessa inbördes. Utförandet av de arbetsuppgifter, som sammanhänger med styrelsens anläggningsverksamhet och handläggning av driftfrågor, är i betydande grad avhängigt av att ett nära samarbete mellan verksledningen och styrelsens olika enheter samt mellan dessa inbördes kan åvägbringas. I vilken utsträckning det sålunda nödvändiga samarbetet måste ske genom personliga sammanträffanden har icke närmare ådagalagts, men det torde kunna antagas, att vad härutinnan förekommit beträffande samarbetet mellan styrelsen och andra organ i icke obetydlig mån gäller även nu förevarande samarbete, som likaledes huvudsakligen är av teknisk art. En successiv utflyttning av vattenfallsstyrelsen från Stockholm synes enligt utredningsmannen under den tid förflytt-

ingen pågår komma att medföra betydande svårigheter att upprätthålla de kontakter, som för verksamhetens bedrivande erfordras inom styrelsen, och sålunda vara till påtagligt men för verksamheten.

Vad härefter angår de konsekvenser av ekonomisk natur, som skulle uppkomma med en utflyttning, möter det stora svårigheter att med stöd av nu kända förhållanden göra några mera bestämda uttalanden härom. Allmänt framhåller utredningsmannen, att en förflyttning skulle medföra vissa engångskostnader för flyttning av styrelsens kontrollrum, inventarier, arkivalier m. m. samt för flyttningsersättningar till personal. Kompensation för ökade levnadsomkostnader under en övergångstid synes i viss utsträckning böra utgå till personal, som följer med till den nya förläggningsorten. Vidare torde en förläggning till annan ort än Stockholm komma att medföra ökade årliga kostnader för tjänsteresor och för telefonsamtal. Det kan vidare ej uteslutas, att kostnader kommer att uppstå till följd av att en förläggning till annan ort föranleder en utökning av personalen utöver vad som varit erforderligt, därest styrelsen kvarblivit i Stockholm. Å andra sidan kan i fråga om engångskostnaderna en utgiftsminskning antagas ske, då kostnaderna för en förvaltningsbyggnad på annan ort troligen bli lägre än för motsvarande byggnad i Stockholm. Vad gäller de årliga kostnaderna kan förutses, att löneutgifterna till följd av dyrortsgrupperingen kommer att minska vid en förläggning till ort utanför Stockholm, därest utflyttningen icke föranleder, att antalet befattningshavare måste ökas. Emellertid torde de direkta ekonomiska verkningarna för vattenfallsstyrelsen av en förläggning till annan ort än Stockholm, särskilt med beaktande av att statens vattenfallsverks driftskostnader för innevarande budgetår beräknats till 220 milj. kr., icke vara av den storleksordningen, att de bör tillmätas någon mera avgörande betydelse vid bedömningen av den fråga, utredningen avser.

Ej heller torde enligt utredningsmannen beredskapssynpunkter på något mera avgörande sätt påverka bedömningen av frågan om vattenfallsstyrelsens förläggning i framtid.

Av de övriga synpunkter på frågan om vattenfallsstyrelsens förläggning, som framkommit under utredningen, nämner utredningsmannen, att personalorganisationerna givit uttryck för den uppfattningen, att en förflyttning av styrelsen från Stockholm innebär ett mycket stort ingrepp i tjänstemännens och deras familjemedlemmars livsföring.

Avslutningsvis understryker utredningsmannen, att en bedömning av de nackdelar, som kan vara förenade med en förläggning av vattenfallsstyrelsen till annan ort än Stockholm, bör ske under hänsynstagande till den betydelse den av vattenfallsstyrelsen bedrivna verksamheten har för landets kraftförsörjning.

Utredningsmannen framhåller sammanfattningsvis som sin mening, att även om det ur allmänna lokaliseringspolitiska synpunkter kan anses fram-

stå såsom angeläget, att vattenfallsstyrelsen förlägges till någon annan ort än Stockholm, en dylik förläggning, särskilt med hänsyn till att den förutsätter en utflyttning under ett flertal år, måste anses medföra sådana nackdelar för den av styrelsen bedrivna verksamheten, att den icke lämpligen bör ske.

Departementschefen

Vattenfallsstyrelsen har i sin skrivelse framhållit, att de stigande anspråken på elektrisk kraft föranlett en snabb ökning av utbyggnadsverksamheten. Den härav förorsakade stegringen av arbetsuppgifterna har medfört en ansvällning av vattenfallsverkets personal i Stockholm. Styrelsens centrala lokaler har därigenom blivit helt otillräckliga. F. n. har styrelsen lokaler på inte mindre än 28 ställen i vitt skilda delar av Stockholm. Denna splittning komplicerar och tynger arbetet i hög grad och minskar effektiviteten. Lokalhyror och erforderlig budsändning medför dessutom avsevärda kostnader. Styrelsen anser därför nödvändigt, att den inom en snar framtid får möjlighet att återsamla personalen i Stockholm i en gemensam förvaltningsbyggnad. Enligt vad jag under hand inhämtat från styrelsen torde kostnaden för en ny sådan byggnad exklusive tomtmark kunna preliminärt uppskattas till storleksordningen 30 milj. kr.

Vattenfallsstyrelsen har i syfte att lösa markfrågan för en ny förvaltningsbyggnad träffat avtal om inköp av ett tomtområde av Stockholms stad. Markområdet är beläget i stadsdelen Räcksta och omfattar ca 85 900 kvadratmeter. Den överenskomna köpeskillingen uppgår till 5 milj. kr. Köpeavtalet har träffats under förutsättning, att detsamma godkännes av Stockholms stadsfullmäktige senast den 1 januari 1956 och av Kungl. Maj:t före den 1 juli 1956. Stockholms stadsfullmäktige har den 19 december 1955 godkänt köpeavtalet.

För projekteringsarbeten rörande ny förvaltningsbyggnad och för vissa planeringsarbeten på tomtområdet har vattenfallsstyrelsen hemställt, att ett belopp av 2 milj. kr. måtte anvisas för budgetåret 1956/57.

I remissyttrande över skrivelsen har arbetsmarknadsstyrelsen icke ansett sig på grundval av då föreliggande material kunna tillstyrka, att den nya förvaltningsbyggnaden förlägges till Stockholmsområdet. Enligt styrelsens mening borde möjligheterna att förlägga förvaltningsbyggnaden till ort utanför Stor-Stockholm närmare undersökas.

Då jag i likhet med arbetsmarknadsstyrelsen ansett lokaliseringsfrågan böra närmare prövas, har jag låtit en särskild tillkallad sakkunnig skyndsamt utreda frågan om vattenfallsstyrelsens framtida förläggning.

Av utredningsmannens nyligen överlämnade betänkande framgår, att vattenfallsstyrelsen bestämt avstyrker en förläggning till annan ort än Stockholm, under det att arbetsmarknadsstyrelsen ur lokaliseringspolitiska synpunkter finner starka skäl tala för en utflyttning från huvudstaden och därför livligt tillstyrker en sådan. Utredningsmannen uttalar som sin me-

ning, att även om det ur allmänna lokaliseringspolitiska synpunkter kan anses framstå som angeläget, att vattenfallsstyrelsen förlägges till någon annan ort än Stockholm, en dylik förläggning, särskilt med hänsyn till att den förutsätter en utflyttning under ett flertal år, måste anses medföra sådana nackdelar för den av styrelsen bedrivna verksamheten, att den icke lämpligen bör ske. Vid utredningen har betydande avseende bl. a. fästs vid arbetsmarknadsfrågorna, främst möjligheterna att rekrytera personal med högre teknisk utbildning samt vattenfallsstyrelsens behov av mera personliga kontakter med utomstående organ, som är förlagda till huvudstaden.

Under utredningsarbetets gång har arbetsmarknadsstyrelsen fäst uppmärksamheten på att även lokaliseringen av Älvkarleby kraftverksförvaltning, som nu är förlagd till Stockholm, borde övervägas.

Frågan om näringslivets lokalisering har under senare år tilldragit sig allt större uppmärksamhet och de samhällseliga åtgärderna på detta område har aktiviserats. Objekten för lokaliseringspolitiken måste givetvis i lika grad gälla de statliga företagen och den statliga förvaltningen som det enskilda näringslivets företag.

Rent principiellt måste den meningen hävdas, att valet av förläggningssort för såväl administrationen som för näringslivet måste ske utifrån ekonomiska och samhällseliga bedömningar. När det gäller frågan om lämplig plats för ny förvaltningsbyggnad för vattenfallsstyrelsen, måste enligt min mening bedömningen ske mot bakgrunden av den föreliggande situationen för landets kraftförsörjning samt betydelsen härvidlag av vattenfallsstyrelsens verksamhet.

Som jag vid anmälan av vattenfallsstyrelsens investeringsäskanden i årets statsverksproposition framhållit, ter sig kraftförsörjningsläget såväl totalt som för vattenfallsverkets del ogynnsamt för en rad av år framåt. Av den i statsverkspropositionen redovisade prognosen, som omfattar tiden t. o. m. år 1961, framgår att under ett exceptionellt torrår nettobelastningen kommer att väsentligt överstiga produktionen av vattenkraft. I ett sådant läge kan, trots ett intensivt utnyttjande av ångkraftresurserna, konsumtionsbegränsande åtgärder bli ofrånkomliga.

Av den för hela landet totala belastningsökningen faller omkring hälften på statens vattenfallsverk, vilket för verket nödvändiggör en mycket intensiv utbyggnadstakt. Vattenfallsstyrelsens funktioner kommer därför att huvudsakligen vara betingade av verkets anläggningsverksamhet.

Vad som i olika avseenden framkommit vid den verkställda utredningen har övertygat mig, att en förläggning av styrelsen till annan ort än Stockholm skulle i icke oväsentlig grad sätta ned verkets prestationsförmåga under själva flyttningstiden och att även på längre sikt risk för en sådan nedläggning kan tänkas föreligga. Vad angår svårigheterna under övergångstiden är att märka, att verkningarna härav kommer att göra sig gällande långt framåt i tiden på grund av den avsevärda tid det tar att projektera och bygga vattenfallsverkets anläggningar. En flerårig utflyttningsperiod med

början inom en snar framtid skulle sålunda inverka oförmånligt på anläggningsverksamheten långt in på mitten av 1960-talet. Ehuru en uppskattning är svår att verkställa vad avser den eftersläpning i utbyggnadsprogrammet, som en utflyttning skulle komma att medföra, finner jag det vara uppenbart, att en utflyttning av styrelsen kan enbart under flyttningsperioden få för folkhushållet allvarliga konsekvenser ur kraftförsörjningssynpunkt. Mot bakgrunden av det redan nu ansträngda kraftförsörjningsläget framstår det som i hög grad angeläget, att den för folkhushållet betydelsefulla kraftutbyggnadsverksamheten störningsfritt kan fullföljas inom ramen för tillgängliga resurser.

Med hänsyn till vad jag nu sagt kan jag inte — oavsett de lokaliseringspolitiska skäl, som kan anföras för en utflyttning av styrelsen — tillstyrka en förläggning av vattenfallsstyrelsen till ort utanför Stor-Stockholm.

I anslutning till styrelsen är f. n. vissa fristående till statens vattenfallsverk hörande avdelningar förlagda, nämligen dels två centrala avdelningar — stationsmontageavdelningen och stamlinjebyggnaderna — och dels den lokala förvaltningen för Älvkarleby kraftverk. Vid utredningen, som enligt direktiven avsett vattenfallsstyrelsens förläggning, har icke närmare undersökts frågan om en utflyttning från Stockholm av dessa avdelningar. Ur allmänna lokaliseringspolitiska synpunkter framstår det såsom motiverat, att frågan om en förläggning av dessa fristående avdelningar till ort utanför huvudstaden närmare utredes och jag har för avsikt att vid ett senare tillfälle föreslå Kungl. Maj:t att förordna härom.

Vid en förläggning till Stor-Stockholm har jag funnit styrelsens förslag, att förlägga förvaltningsbyggnaden till stadsdelen Räcksta inom Vällingbyområdet omkring 12 km från Stockholms centrum vara ur lokaliseringspolitiska synpunkter lämpligt. Jag biträder därför styrelsens förslag i detta avseende.

Mot det av vattenfallsstyrelsen och Stockholms stad ingångna köpeavtalet rörande förvärv av mark i Räcksta har jag inte något att erinra. Jag förordar därför, att ett belopp av 5 milj. kr. anvisas till inköp av tomtmarken. Beloppet torde böra anvisas på tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1955/56.

Vad angår vattenfallsstyrelsens hemställan om ett belopp av 2 milj. kr. för projekterings- och planeringsarbeten, har jag från styrelsen under hand inhämtat, att av beloppet 650 000 kr. avsetts för projekteringsarbetena och av återstoden bl. a. 1 080 000 kr. beräknats för vissa schaktningsarbeten och sprängningsarbeten för byggnadens källarvåning. Jag har intet att erinra mot beloppets storlek och förordar sålunda, att ett anslag om 2 milj. kr. för ifrågavarande förberedelsearbeten anvisas för nästa budgetår.

De belopp, som jag sålunda tillstyrkt, torde anvisas under vattenfallsverkets fond på ett särskilt anslag, benämnt Förvaltningsbyggnad för vattenfallsstyrelsen. Jag förutsätter, att medelsförbrukningen på detta anslag skall anses falla utanför vattenfallsverkets rambegränsade investeringar.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

I. att å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1955/56 till *Förvaltningsbyggnad för vattenfallsstyrelsen* under statens affärsverksfonder, statens vattenfallsverks fond, anvisa ett investeringsanslag av 5 000 000 kr.;

II. att för budgetåret 1956/57 till *Förvaltningsbyggnad för vattenfallsstyrelsen* under nyssnämnda fond anvisa ett investeringsanslag av 2 000 000 kr.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Erik Nilsson